

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Clara Et Praeclara Methodus Parandæ Eloquentiæ,
Secundùm Doctrinam & Præcepta Cypriani Soarii è
Societate Jesu, Ad Captum Et Praxim Faciliorem
Accommodata**

Worpitz, Georg

Coloniæ Agrippinæ, 1700

Supplementum III. de genere demonstrativo, seu exornativo ad lib. 1. cap.
42. & seq.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68908](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68908)

SUPPLEMENTUM III.

De Genere demonstrativo, seu exornativo.
ad lib. 1. c. 42. & seq.

Verfatur hoc genus in laudando, vel vituperando personam aliquam, vel ejus factum, vel rem aliquam. Si laudes Cicero- nem, vel Aristotelem, vituperes Catilinam Judam *ad personam* pertinet. Si cædem Goliathi à Davide factam, vel mortem Cicero- nis ab Antonio illatam, *ad facti speciem* per- tinet. Si commendes pietatem, sobrieta- tem, urbem, plantam, deformes superbiam, ebrietatem &c. *rerum* erit *demonstratio*. Argumenta pro hoc genere (universim lo- quendo) non sumuntur aliunde, quam ex locis intrinsecis, & extrinsecis, atque ideo plu- ribus hic opus non foret, quam ad eos lecto- rem revocare. Claritatis tamen, & facilitatis gratiâ in usum Tyronum in particulari aliqua proponam. *In laudatione vel vituperio per- sonarum materia*, seu argumenta sumuntur, 1. à natione, patria; Hæ enim si illustres sint in commendationem personæ conceduntur, si ignobiles, aut infames dedecorant. 2. à parentibus, sive natalibus, ab educatione, ab ipsa natura, seu indole bona vel mala, quam sortitus est. 3. ab ætate, à doctrina, studio; moribus, vitæ genere, aliisque animæ corporis & fortunæ dotibus. 4. à rebus gestis, laude

vel vituperio dignis. 5. ab eventu, seu consequentibus, ut si res gestæ præmio, vel pœnâ, honore & infamâ affectæ sint. 6. à privanti-
bu, morte, seu exitu vitæ. Denique à fama, testimonio scilicet post mortem, vitæ, rerum-
que cum laude, vel infamia actarum: quò spectant monumenta, statuæ, trophæa &c.
Ubi tamen advertendum, sicut & in sequen-
tibus, non esse opus concurrere omnia jam
enumerata, sed sufficere horum aliqua,

Laus aut vituperium factorum sumitur. 1. ab honesto, v.g. ostendendo quàm eximia sit dignitas illius, quàm excellens virtus v.g. pietas vel prudentia &c. quàm legibus conformis &c. 2. ab utili quod ex fine seu effectibus metitur. Ut, si factum sit commodum fidei, Patriæ, Magistratui, hominibus presentibus & futuris. 3. à facili, aut difficili, ubi considerantur circumstantiæ. 4. à comparatione parium vel imparium. Ubi adverte, quod de laude dicitur, idem in contrarium accipi posse de vitio. Item si laus aut vituperium angustis circumscribatur limitibus; ad thesin ab hypothesi, seu à particulari ad genus & locum communem posse recurri.

Rerum laus & vituperatio ex iisdem sumuntur fontibus quibus factorum, majoris tamen facilitatis ergò aliquarum in specie exempla proponam, in quibus ipsis, quod de laude dicitur, à contrariis de vituperio dici posse cogitabis.

*Laus animalium, à genere animantium, ubi
ejus*

eius natura formaque externa describitur. 2. à loco habitationis, an apud homines vel ubi libenter versetur. 3. à proprietatibus, & adjunctis, ut canis fidelis, vigil, obediens, artes callens &c. 4. ab effectis seu utilitate & gestis. 5. à mortis eventu.

Laus plantæ, herbae, arboris &c. sumitur 1. à nomine, unde illud apud Græcos aut Latinos habeat, & quotuplex. 2. à forma exteriori & specie multiplici. v.g. lilia alba cærulea, flava, &c. 3. à loco, ubi nascitur, & cultu. 4. à tempore, quò nascitur. 5. ab adjunctis seu proprietatibus naturæ, quale illius temperamentum, siccum an calidum vel utrumque 5. ab effectis usu ab utilitate.

Laus regionum, portuum, locorum, insularum, sumitur à situ & locorum vicinia. 2. ab incolis recentibus & veteribus. 3. à Regibus & Ducibus. 4. à solis & soli qualitate & aëris clementia, quò refertur fertilitas, annonæ copia, fruges, aquæ, flumina, stagna, maria, & in his pisces aliaque animalia, 5. ab urbium frequentia ac claritate, 6. à politia & forma gubernationis, atque institutis, legibus moribus, 7. à cultu Religionis & scientiarum 8. à rebus gestis & virtute bellica. Horum amplificatio sumi potest à comparatione cum aliis.

Laus fluminum & fontium peti potest. 1. ab ortu 2. ab amplificatione, 3. à colore & cursu. 4. à locis quæ alluunt nobilioribus. 5. à piscium copia. 6. à salubritate, & effectis naturalibus.

Commendatio montium, 1. à situ & radicibus. 2. ab iis, quæ in ipsis vel nascuntur, ut sunt herbæ, arbores, vel effodiuntur ut metalla, radices. 3. à feris, quæ in illis degunt. 4. ab arcebus aut turribus, in ea positis, 5. à fontibus inde scaturientibus. 6. ab aliis memorabilibus, prodigiis, aut rebus ibi gestis.

Commendatio urbium, arcium, &c. potest ab antiquitate seu conditoribus. 2. à situ, forma sive partibus. 3. ab ædificiorum structura. 4. ab aëris clementia. 5. à fluminibus, quibus alluitur. 6. ab amœnitate. 7. ab incolarum moribus, virtutibus, studiis. 8. ab opibus & mercatu. 9. à forma politia & senatu. 10. ab Ecclesiis & scholis. 11. a rebus præclatè gestis.

Commendatio adium, templorum, sumi potest 1. ab authore. 2. à situ, & prospectu. 3. à forma & amplitudine. 4. ab usu, cui dicata, seu sine. 5. à partibus. *Hortorum* ex iisdem sumuntur, nisi quod præcipua eorum laus sit ab amœnitate, fertilitate, varietate, præstantia florum, herbarum, arborum &c.

Pompe funebres, triumphales lusoriae &c. commendantur 1. à causis, sive institutionibus. 2. à finibus, quorum causâ instituuntur. 3. à personis, quæ interfuerunt. 4. ab actionibus, & apparatu. 5. à spectaculis, & prodigiis, si quæ exhibita fuere. Ab his ipsis celebrantur *convivia Pergrinationes* autem potissimum à locis qui lustrati sunt. Hæc de genere demonstrativo in communi dicta sunt, nunc

empla
rum
deri pos-
nt apud
ausinum.

nunc ad aliquas illius species in particulari
descendamus. *Oratio Panegyrica.*

Orationes panegyricæ dictæ sunt illæ, quæ
in publicis conventibus, & certaminibus
Græcorum dicebantur; nunc habentur om-
nes quæ in laudem alicujus vocantur. Dispo-
sitiō illius juxta Ciceronem est duplex 1. ser-
vatur ordo temporis, ut cū recensentur pa-
tria, parentes, educatio, studia, Præceptores, a-
dolescentia, juventus, virilis ætas, senectus, cū
gestis in earum qualibet, deniq; mors, quæ om-
nia continuo orationis filo pertexuntur. Sic
facit Isocrates in Evagora, Cicero secunda
Philippicâ. Plinius in Panegyrico Trajani.
Hæc tamen ratio nisi multis condiatur gra-
tis, longa est, & tædiola. 2. res universum ge-
stæ in certa capita reducuntur. Sic Cicero
omnem Pompeji laudem ad quatuor Impera-
toris virtutes revocavit. Sic Bencius S. Pauli
ad duo; quod multa pro Deo fecerit, & mul-
ta sit passus. Præter hos modos Recentiorum
ingenium, & solertia alios adinvenit. Uuus
est, qui mens propè conficitur acuminibus &
ingeniosis conceptibus. Sed hic sapienti-
bus, artemque callentibus non probatur, nisi
conceptus ille ad unum aliquem scopum, seu
quæstionem deserviant, ut non sint scopæ
dissolutæ, & nisi stylo numerum sectentur
oratorium, relicto arguto illo Philosophis, &
elogiographis usitato. I. in hoc genere fuit P.
Ferarius noster, cujus oratiunculæ videri pos-
sunt. Alter modus est Cōparationis, ut si Tul-
lium cum Demosthene, S. Xaverium cū Josue
con-

24. *Supplementum lib. 1. ad cap. 33.*
conferas. Hunc modum sectatus est Plutarchus
in vitis Græcorum, & Roman. Sed hic vilior
apparet propter expressam apertè similitudi-
nè. Ingeniosior est ille, qui similitudinè occul-
tè involvit, & dicitur Allegoricus, qui perpe-
tuo similitudinis in volucro virtutes, & gesta
alicujus adumbrat. Sic P. Wadingus S. Ignatiū
expressit per currū Ezechielis, quem quatuor
animalia trahebant. Aquila erat altissima sapi-
entia, rerumq; divinarum contemplatio. Ho-
mo, amor proximi, quo omnibus omnia factus
est, ut omnes lucrifaceret. Bos labor indefessus
in procuranda proximi salute. Leo fortitudo in
adversis. Sic Vetrulaeus orat. de S. Thoma duo
templa, sanctitatis unum, alterum sapientiæ e-
rigit, ubi spectandas proponit imagines, exem-
plis sapientiæ & sanctitatis D. Thomæ depic-
tas. Hic exhiberi potest Societas per syntaxim
seu constructionem transitivam & intransiti-
vam, utpote cui nil deest virtutis & perfectio-
nis, quæ sparsim in aliis ordinibus reperiuntur.
& transit ad proximi salutem & perfectionem,
quæ illis deesse videtur. Sic vota religiosa nun-
cupantes Poëtæ dici possunt, quod orationem
suam ligent, seque obligent, idque spiritu En-
theo seu divino, neq; curent, quòd à mundi
affectis Phantastæ habeantur. Porro sicut op-
timæ sunt metaphoræ, in quibus, rebus inani-
matis sensum & vitam damus, sic etiam con-
ceptus allegorici, in quibus per prosopæjam
aliquid ejusmodi illis tribuitur. Ut si conferas
B. Virginem horto, in quo humilitatem im-
plantet

plantet viola, liliū castitas, rosam erubescere
 faciat pudor &c. ubi singulæ virtutes in singu-
 lorum florum schemate produci describique
 possunt. Sic in funebri oratione Ferdinan-
 di II. virtutes ejus præcipuæ funebrem illi
 pompam instruunt. Religio ctuce insignis
 agmina provinciarum, quas Cæsar fidei red-
 didit post se traxit, & ad ejus laudes celebra-
 das induxit. Ejus lipsana tulerunt pietas, animi
 magnitudo, clementia, munificentia, quatum,
 singularum gestus & habitus describitur, si-
 mulq; narrantes inducuntur virtutum exem-
 pla edita. Sic Palatiū Eloquentiæ erectum est à
 Patribus nostris in Gallia, postea Moguntia e-
 ditū, ut patet ex diversis titulis, ad quos si præ-
 fationes legeris & collegeris, facili negotio o-
 rationem confeceris. Hæc adverte, sicut inge-
 niosa est hæc laudandi oratio, si prudenter &
 dilucidè, vitatis verborū, & seruum obscuri-
 tatis, & quãdã quasi Poësi declinatã institu-
 atur; sic frigida puerilis, & temeraria efficitur,
 si obiter fiat, si minutiis inhæreatur, & tã sub-
 tiliter volet orator, ut extra conspectū & aures
 Auditoris positus crepare tantū videatur.
 Prospiciendū præterea, ut extrema primis aptè
 respondeant in sensu allegorico, nè cū effi-
 ctione cervi prodeat hircus cervus. *Alius soli-
 dior modus est,* & in quo Ciceroniana imitatio
 melius elucere potest, consistit in eo, ut negle-
 cto conceptu allegorico, statum quæstionis,
 tota oratione pertractandum, solidis &
 perperuis argumentationibus probemus, v.g.
 si ora-

si ora-

si oratio habenda sit de S. Ignatio, tractari
 quæstio potest: an juxta nominis anagram-
 ma fuerit ignis illatus à DEO; de B. Aloysio;
 an fuerit angelus terrestris? Hæc vel simili po-
 sitâ quæstione excogitantur argumenta, ad
 eam probandam, atque excogitata in varias
 argumentationum species nè unâ eademque
 fastidium creet, constringuntur, quæ in con-
 firmatione oratoriè deducuntur, & exornan-
 tur amplificationibus, tropis, & figuris. Exem-
 plum hujusmodi est in Oratione Ciceronis
 pro lege Manilia, in qua hanc quæstionem for-
 mat: utrum Pompejus sit eligendus in impe-
 ratorem belli? hoc syllogismo pluribus mem-
 bris constante, quot nempe erant argumenta.
 Ille est eligendus in Imperatorem belli, in quo
 est scientia rei militaris, virtus, autoritas &
 felicitas; atqui in Pompejo sunt illa quatuor;
 ergo est in Imperatorem eligendus. Quem syl-
 logismum sic tractat Cicero post exordium.
 Primò ponit propositionem syllogismi sic. E-
 go enim sic existimo in summo Imperatore &c.
 Deinde assumptionis quatuor membra suo or-
 dine sigillatim pertractat. 1. ibi: quis igitur hoc
 homine scientior. 2. Jam vero virtuti Cn.
 Pompeji &c. 3. ibi. Et quoniam autoritas in
 bellis &c. 4. ibi. Reliquum est, ut de felicitate
 dicam. Demum infert generalem totius syl-
 logismi complexionem, ubi breviter mem-
 bra omnia syllogismo toto pertractata com-
 prehenduntur à verbis illis: Quare cum &
 bellum ita necessarium sit &c.

Hu-

Hujusmodi exemplum etiam invenies in P. Tarquinio Gallucio orat. 17. volum. 2. ubi de S. Sylvestro Pontifice, qui baptizavit Constantinum M. probat hunc statum definitionis dictum: An Constantinus verè vocandus sit Pater Christianæ Religionis? ad quod probandum fusè & eleganter deducit hos duos syllogismos: *Primus*: Apostoli dicti sunt Patres Christianæ Religionis, quia per doctrinam Christi multos DEO filios genuerunt: atqui idem studiosissimè fecit Constantinus: ergo debet vocari Pater. *Secundus est*: Illi sunt Patres compellendi, qui patrimonium & hæreditatem filiis suis relinquunt, atqui hoc ipsum fecit Constantinus, ergo. Incipit hic syllogismus ibi: Quos enim parentes dicimus aut hoc nomen cui mortalium impertimur? &c. Conclusio autem tantùm semel ponitur, idque ante secundum syllogismum ibi: Cùm autem id ita sit &c.

Nota t. vehementer hoc tempore displicere, & viris gravibus stomachum movere inanes & affectationibus plenas ingenij extenuitates, quas sinè modo & ratione novelli Oratores passim solent in exordio effundere. Unde illis cavendum ab inutili illo ingenij, doctrinæ, eloquentiæ suæ contemptu: vel enim est tam tenuis, vel non: si non est, ergo laudis ambitionem prætersers. Si est, ut patebit in orationis tuæ decursu, quid te ipsum prostituis. Potius ergo

ergo

ergo eruditum fac exordium cum lenibus affectibus, & ornato verborum apparatu, inde dilucidis verbis propositionem fac, & si opus est partire materiam prætermissa etiam expressa attentionis & benevolentiae petitione; cum exordio erudito & compto, satis attentis benevolisque reddantur Auditores.

Nota 2. non quodvis argumentum in materiam laudis assumendum, siue fallum sit, siue verum, siue dubium, Quod si argumentum tenuè est, ita erit arte extollendum, ut intra veritatis & decentiae terminos permaneat. Et verò mediocris, sed vera laus plus afficit Auditores, quam omnes eminentiae & affectatae exaggerationes: quod vel inde patet, quod eas nemo prudens æqua mente unquam excipiat.

Nota 3. argumenta laudationis plus habere debent floris, quam roboris, magis delectare, quam pugnare; res enim quæ laudis est, per se honesta est, seque ipsam auditori probat. In eo igitur oratoris industria versabitur, ut quæ per se pulchra sunt, elocutionis flore vestita ob oculos ponantur. Valent huc multum definitiones conglobatae, partium enumerationes, similitudines, adjuncta, effecta, contraria, comparationes, sententiae graves, symbola, historiae, exempla &c. Vide Panegyricum Plinii Junioris Trajano dictum. Peripinianum de S. Elisabetha. Modum inveniendi paradoxum aut acutum thema pandit P. Juglaris in Ariadna.

Oratio gratiarum actoria.

Hujus orationis exemplar esse potest Aufonij Panegyricus Gratiano dictus, Orationes Ciceronis pro M. Marcello & post reditum in senatu, & ad Quirites. Virgilij 1. Aeneidos, ubi Æneas Didoni gratias agit. O sola infandos Trojæ miserata labores. &c. Tribus ferè constat partibus: *Exordio seu beneficij expositione*, ubi conceptam animi nostri lætitiã explicamus, vel optamus parem felicitati nostræ eloquentiam, ingenium. v. g. darent Urinam superi parem felicitati meæ, ingenij, eloquendi que facultatem, efficerem hodie, ut cum æquale reddere meam excedat tenuitatem, non ingratus beneficium accepisse dicar olim. At enim tale tantumque ut nec vites reperiam, quibus pro dignitate &c.

Altera pars est beneficij amplificatio. Ubi explicandum quale sit beneficium, quam amplum, quam utile. Hic expenditur persona, quæ dedit: Rex, an Princeps? superior vel Dominus? & cui dedit, uni an pluribus, nobili an abjecto? merito an immerito, aut ultra meritum? Item tempus, citone, an tardè? an eo tempore quo minime posset expectari, vel quo ipse, illud dans uti necesse habuisset? præterea modus: non coactè, sed liberaliter, candido promptoque animo, verbis benevolis, nullo cum onere accipientis;

330 *Supplementum ad Lib. I. cap. 33.*
sed grande commodo servit & locus si p^ublicæ, & in illustrium personarum collatum sit frequentia, inde enim crescit honor accipienti.

Salutatio vel exceptio Principum.

Hæ exceptiones à Græcis vocantur *prophonemata*, usitatæ hoc tempore orationes, quas, uti oportet esse breves, ita acutas & floridas eruditione & stylo. Tribus itidem perficiuntur. 1. explicamus lætitiâ ex adventu, ubi exponitur, quo affectu pueri & puellæ, juvenes & senes, non solum obviam venerint, exceperint, viderint; sed vel audiverint de hoc adventu. Urbis mania, domorum parietes &c. si loqui possent &c. contestari superos ipsos die soleque sereno &c. 2. in laudes hospitis excurrimus, commemorando merita loco collata, vel illustres ejus virtutes, sed veras & solidas, prædicamus, cum delectu verborum, & sententiarum. Denique addimus vœta, quibus omnia fausta precamur, longævitatem, felicitatem, pacem, victoriam, nostraque ei dedicamus, vitæ annos de nostris, fortunas, fidelitatem, promptitudinem, vitam ipsam offerentes.

*Gratulatoria officij, dignitatis, victoria, vel
alterius boni.*

In hac *i.* exponimus conceptam lætitiã ex prospero alterius eventu. Deinde ut justa causa intelligatur lætandi, ostendimus magnitudinem illius boni, quod assecutus est v. g. quòd non casu, non adulatione, non largitionibus, ut alii honorem istum, vel bonum sit adeptus, sed studio, virtute, meritis &c. Demum exponitur votum, ut superi hoc bonum perpetuum esse velint, ut isto honor ipsi, & toti Reipub. sit utilis. Vel per Apostrophen gratulamur patriæ, Reipub. familiæ, quod hunc Dominum acceperit.

Oratio Natalitia.

Multa in hoc orationis genere obveniunt consideranda, unde materiam laudis, & gratulationis haurire possit Orator. Ut sunt, anni tempus, v. g. ver, vel autumnus, mensis, alicujus honori apud veteres sacer, dies sanctorum nominibus, bene ominantibus, aut rebus præclare feliciterque gestis celebres apud Bucellenum. Horoscopus aut nativitatis signa apud Astronomos aestimata &c. Desumitur etiam ab antecedentibus, & consequentibus Nativitatem, aut natalis recursum, ut sunt præsagia, tem-

pusserenum , venti &c. Ab adjunctis loci & habitationis , in qua quis natus , à patrone sancto , ejus nomine , symbolo , instrumentis , tormentis , rebus gestis. A nomine , anagrammate , officij dignitate , à facto Natalem recolentis memorabili , à stemmate , insignibus , rebus gestis antecessorum. Dispositio esse potest ut in Gratulatoria. Exornatio illustrabitur , si in modum panegyricorum fiat , v. g. signorum cœlestium in quo natus est inductione , machinarum vel pegmarum erectione , triumphalis arcus , pyramidum &c.

Oratio Funeris.

Hoc genus orationum semper est doloris , & affectuum ferax , ac proinde maxime expoliendum figuris dubitationis , exclamationis , suspensionis , prosopopœjæ , apostrophes. Exordium si fiat ex abrupto ab aliqua exclamatione reddit auditorem attonitum : si à doloris magnitudine , quem Resp. ex occasu alicujus accipit , movet compassionem. Si ab indignatione quod adverso , quod inspirato fato occubuerit , concitabit desiderium illius vitæ. Aliquando Orator incipit illud à suo desiderio , dum scilicet optat vivo potius decantare laudes , quam mortuo ad tristem doloris nœniam. Sæpe inceptit à laude conglobata , & descendit ad doloris asperitatem , ex talis ac tanti viri occasu jure prognatam , ubi eleganter serviunt antitheta.

v. g.

v. g. hic vir quem olim vidimus in curia patrem patriæ hodie mortis conspicitur rapina; qui in acie miles erat fortissimus, hic jam mortis pallet à vulnere. &c. Continet universum loquendo tres partes. In prima dolorem contestamur, in altera laudes demortui prædicamus. In postrema vel ad imitationem factorum exhortatur Orator, vel grati animi poscit memoriam, vel per apostrophem familiam concitat, & posteros ad talis viri jaçturam reparandam, vel brevi laudû dictarum anacæphaleosi defuncto scribit epithaphium.

De genere deliberativo.

Hujus duæ partes sunt, suasio & dissuasio. Ad suasionem referuntur, exhortatio, monitio, consolatio, commendatio: ad dissuasionem, dehortatio, objurgatio &c. suasio est oratio, quæ in consultatione ostendit, quid faciendum: dissuasio, quæ aliam partem, quam sequi liber, aut quæ ostensa est, evertere conatur. *Materia* in communi loquendo, sunt ea, futura, quæ contingere possunt & ad nos pertinere. *Causa efficiens sunt*, qui deliberant, quorum dignitatem mores, inclinationem, affectum diligenter observare debet Orator: qua ex causa Aristoteles lib. 2. Rhetor. Horatius in arte, & alii omnis ætatis & conditionis naturam explorant. *Finis est* honestas cum utilitate conjuncta. Honestas complectitur virtutem universim, justitiam,

fortitudinem, temperantiam, prudentiam; persuasurus igitur ex motivo honesti attendat virtutem quæ sit, & ad quod genus referatur, an ad justitiam, fortitudinem, &c. Utilitatis duæ sunt partes. 1. incolumitas & malorum fuga, atque ab incommodis libertas. 2. felicitas, quæ complectitur bona, quæ humanam vitam exhilarant, ut nobilitas, scientia, gloria, pulchritudo, gratia, opes, &c. Validissimum ad persuadendum est necessitas, hoc enim stupidissimum quemque convincit. Hoc usus argumento Tullius in Philippi. 4. Calcar addit jucundum & facile cum è contrario, quæ molesta sunt, & difficultatibus obsita deterreant animos. Consultum verò oratori velim, ut se in his generatim proponendis non detineat, sed quæ rei præsentis competant, discutiat. Unde adjunctorum locus maximè sit usui, circumstantias rerum proponendo. *Motus* qui hic spectatur, est desiderii, spei, amoris, timoris, in suadendo: in dissuadendo terrores, desperationes, indignationes &c. Hæc in genere. Quòd verò in particulari observandum est, sunt ferè sequentia. 1. ut intimos sensus & affectus deliberantium inspiciamus, quid nimirum cupiant, quid timeant, quid judicent &c. quibus probè cognitis facilior erit persuadendi ratio, cum scias quid ex unius cujusque animo sit evellendum, quid ad gustum

stum conveniens proferendum. Secundum est quod in suadente requiritur auctoritas seu opinio sapientiae, & virtutis, quemadmodum enim ducem peritum sequitur miles, qui tamen sub Imperito duce etiam tuta velut pericula trepidat & æger peritum medicum; ita vulgus sapientes & peritos qui suadent. Abesse vero debet suspicio malevoli animi, quare si advertatur eam adesse, initio suasionis est evellenda. Tertium est, ut afferantur argumenta ponderosa, levioribus relictis, qualia sunt 1. Divina, seu quæ à religione, & rebus divinis ducuntur, omnes enim religione moventur, ut ait Cicero 2. mala & damna quæ possunt timeri, ut sunt morbi, mortes, amissio liberorum, opum, bonorum, &c. 3. bona, quæ possunt sperari, sed illa adducenda quæ quisque maximi facit, ut Hollandi lucrum è negotiatione, cupidi, opes; ambitiosi, honores, &c. 4. exempla magnum ad persuadendum habent Momentum. Denique modus in suadendo servandus, ut tempore & loco non alieno, neque averso animo Auditoris suasionem aggrediaris; deinde ut suasio non appareat studiosè præparata, nè callidè se peti existimet Auditor.

Exhortatio.

Differt à suasionem, quia suasio docet, exhortatio movet, & impellet à potiori. In exhortatione providendum 1. ut res ad quam exhortamur sit planè honesta; atque ut talis appareat, diluendum est prius, si quid turpitudinis habere videtur. 2. prius oportet consistare rem facilem esse, antequam adhorteris; frustra enim reluctantes impellere conaberis, horrentesque difficultatem. 3. apud eos qui facile moventur, ut sunt ingenia perspicacia, & vivida, pauciora dicenda sunt, quam apud segnes. 4. ubi auctoritas adhortantis magna est, parcum decet esse verborum neque multorum argumentorum orationem; sola enim auctoritas totum conficit: nisi fortè illa paritas videatur esse superbiæ, & contemptus auditorum, & in exordiis ostendatur spes magna, & existimatio de virtute auditorum, & Orationis potius ad explendum officium, quam quod illi egeant, ea se dicere significet. Sic facit Cicero Philip. 4. 6. etsi prolixis argumentationibus non debet affluere oratio, vividae tamen rationes ex intimis rei adjunctis deductæ cum clarissimis recentibusque exemplis, quasi clavo mentem auditoris configent. 7. anima exhortationis est vivacitas, quæ in vi argumentorum in acris, & densis figuris elucet. 8. potentissimum argumentationis genus est, ubi exemplo præit, qui suadet.

De-

Dehortatio.

Eadem ferè habet, quæ exhortatio, præterquam quod animi jam exhortatione concitati, contrariis rationibus & moribus sunt imbuendi: ad quod plurimum valent ironiæ, quibus ea, quæ hortator attulit, exploduntur, aut subruuntur. Deinde redarguitur simplex credulitas Auditorum, qui se tam facile naso circumduci sinunt. Ita notatur fraus (consultò ad circumveniendos Auditores composita. 4. Res ipsa mala difficilis, laboriosa, periculosa, impossibilis ostèditur. 5. Promissà vana adversarii deridentur, contra exaggerantur labores, pericula, incerti exitus: quæ verò ab adversariis allata sunt exempla, demonstrantur esse malè adducta, alias fuisse circumstantias, alia tempora, alios mores: opponuntur illis, alia exopposito pugnantia. Vide pro hortatione & dehortatione Ducum orationes militares è veteribus historiis, ut Livio, Curtio &c. & nuper è P. Famiani Stradæ bello Belgico collectas in unum, simulque editas. Postiores annecti solent ejusdem Authoris Pro- lusionibus Academicis.

Consolatio.

Hæc capita alia habet communia, alia particularia. Communia ferè sunt. 1. Nas- scendi, moriendique necessitas, oriri soles &

Ll 5

occi-

occidere, flores & herbas prodire & interire, nihil diuturnum, nihil perpetuum. Sic Statius lib. 2. sylvarum in Epicedio Glau-
 ciae, superbiam ait esse, unum te ex illis
 velle eximere. 2. à miseris vitam co-
 mitantibus, non nostram solum, sed & alie-
 nam, etiam alios hæc mala premunt, pres-
 ferunt, & prement. 3. commemorari pos-
 sunt bona, quæ è malis patienter latis, e-
 mergunt, incommoda vitæ, sanitatis & bo-
 norum ab impatienter latis. Bonum sanè
 mortis, quam ingens, quod è vinculis &
 carcere in libertatem, à misera ad beatam
 vitam parat aditum. Adde lamenta, dolo-
 rem esse turpem, & mentium imbellium,
 laudi verò semper datam fortitudinem in ad-
 versis. Adjunge exempla præsertim dome-
 stica ex familia, ex urbe, aut aliunde nota
 &c. Singularia sumuntur ab adjunctis per-
 sonarum v. g. defuncti, quod vita be-
 ne acta, exornata virtutibus, scientiis, re-
 bus gestis, aucta posteritate, opibus, con-
 clusa testamento. ultimis verbis, exe-
 quiis, monumentis &c. Solverit licet na-
 turæ debitum, victurum tamen famam glo-
 riæ in seram posteritatem. Videatur Sene-
 ca de Consolatione ad Polybium, ad Marti-
 am, ad Helviam. Plutarchus ad Apollonia-
 um, Aristides ad Elconei parentes. Elocutio
 hic cavebit affectatum verborum florem,
 sed nitido velut naturali flumine sit pro-
 fusa.

fusa, sententiis & argumentis graviter argu-
ta, suaviter tamen non rejiciens.

Commendatio eadem argumenta habet
quæ suasio, & dissuasio admixtâ laude vel vitu-
perio: quare ex supra dictis peti potest.

Vide Ciceronem pro lege
Manilia.

PARS